

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата економічних наук, доцента

Гусаковської Тетяни Олександрівни

на дисертаційну роботу Марчук Лесі Сергіївни

на тему:

«Управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств»

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

зі спеціальності 051 «Економіка»

Актуальність теми

Ефективність діяльності будь-якого підприємства, в першу чергу, залежить від використання його потенціалу. В сучасних умовах ринкової економіки ключовим фактором успіху є сукупність ресурсів та можливостей підприємства, тобто «інтелектуального потенціалу». Завдяки інтелектуальним складовим існує можливість запровадити сучасні наукомісткі технології, розробити нову продукцію, що в свою чергу, потребує створення сприятливих умов для наукових досліджень, які ґрунтуються на високому якісному рівні освіти, підвищенні кваліфікації та визнанні необхідності безперервного навчання протягом усього життєвого циклу машинобудівного підприємства, що призводить до змін в його розвитку.

Дисертаційна робота Марчук Л.С. присвячена вирішенню питань, обґрунтуванню теоретичних положень, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств, що й обумовлює актуальність обраної теми, теоретичну та практичну значимість одержаних результатів.

Результати дослідження є необхідними для подальшого розвитку теоретичних та практичних питань за цією проблематикою. Актуальність науково-методичних розробок Марчук Л.С. підтверджується можливістю використання результатів дисертаційного дослідження при вирішенні прикладних завдань щодо управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств.

Дисертаційну роботу здобувача виконано відповідно до програм і планів наукових досліджень кафедри «Менеджменту інноваційного підприємництва та міжнародних економічних відносин» НТУ «ХП» та у межах держбюджетних тем МОН України: «Розроблення науково-методичних та практичних основ комплаєнс-програми промислового підприємства» (ДР №0119U002601), де здобувач є виконавцем проєкту «Управління розвитком матеріальних та нематеріальних активів підприємства в умовах євроінтеграції» (ДР №0120U103999), у межах якої здобувачем розроблено комплексну оцінку інтелектуального потенціалу промислових підприємств з урахуванням досвіду зарубіжних асоціацій підприємств машинобудівної галузі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертаційній роботі

Оцінюючи основні наукові положення, висновки і рекомендації, які сформульовані в дисертаційній роботі, необхідно підкреслити їх достатню теоретичну обґрунтованість. Підтвердженням цього є логічна послідовність у постановці і виконанні завдань згідно мети дослідження. Робота містить необхідні теоретико-методологічні, методичні та аналітичні розробки, що належним чином висвітлено у відповідних розділах дисертації. Наукова обґрунтованість та достовірність викладених у дисертаційній роботі здобувача результатів забезпечується чітким визначенням об'єкту та предмету дослідження, мети і завдань роботи, креативним використанням

наукових підходів, системним вивченням та узагальненням результатів наукових розробок вітчизняних та зарубіжних фахівців з питань управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств (понад 170 вітчизняних та іноземних публікацій).

Методичним та теоретичним підґрунтям дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, наукові праці та методичні розробки провідних вчених з питань управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу промислових підприємств.

У дисертаційній роботі використано широкий спектр сучасних загальнонаукових та спеціальних методів: методи аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння – для уточнення сутності економічних категорій; системного підходу – для систематизації показників впливу інтелектуального потенціалу; процесного та сценарного – при моделюванні алгоритму оцінювання інтелектуального потенціалу; статистичні та графічні – для аналізу сучасного стану інтелектуального потенціалу на машинобудівних підприємствах України; експертних оцінок – для виокремлення індикаторів та визначення їх впливу на розвиток інтелектуального потенціалу; структурно-логічного та економіко-математичного моделювання – для розробки методичних положень комплексного оцінювання інтелектуального потенціалу на машинобудівних підприємствах; абстрактно-логічного – для теоретичних узагальнень результатів дослідження, що дало змогу автору дати об'єктивну оцінку сучасного стану інтелектуально-інноваційного розвитку української промисловості, в тому числі машинобудівної галузі, а також удосконалити методи оцінювання інтелектуального потенціалу та розробити шляхи удосконалення щодо ефективності використання інтелектуального потенціалу машинобудівного підприємства.

Пропозиції та розробки, представлені в дисертаційній роботі Марчук Л.С., стосуються важливих аспектів управління інтелектуальним

потенціалом на промислових підприємствах, визначаються науковою новизною та свідчать про вагомий внесок автора у розвиток теорії та практики управління інтелектуальним потенціалом. Основні положення дисертаційної роботи були доведені до рівня практичних розробок та знайшли впровадження в діяльності промислових підприємств: ТОВ «СКБ «Укрелектромаш», АТ «Електромашина», ДП «Харківський інститут землеустрою», ТОВ «ЕВЕРЕСТ КОМПАНІ, ПП «ВІТАР ГРУП», ТОВ «Ювента інжиніринг», ЗАТ «НТМЕЦ «Екосистема», ТОВ «Пригородна нерухомість», ТОВ «АМБ Технолоджи» та у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут».

Достовірність результатів досліджень

Достовірність одержаних особисто здобувачем результатів дисертаційного дослідження підтверджується їх апробацією на 26 науково-практичних конференціях (міжнародних і всеукраїнських). Також про достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій свідчать відповідні довідки та акти впровадження і використання здобувачем практичних та методичних рекомендацій у практичній діяльності вітчизняних підприємств та у навчальному процесі НТУ «ХП».

Вищенаведена інформація дозволяє зробити висновок про всебічну обґрунтованість та достовірність представлених у дисертаційній роботі наукових положень, висновків та рекомендацій, про високий науковий рівень здобувача.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації

Аналіз змісту дисертаційної роботи Марчук Л.С. дає підстави стверджувати, що сформульовану мету дослідження досягнуто, завдання

розв'язано, а результати дослідження характеризуються науковою новизною. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у подальшому розвитку теоретико-методичних підходів і практичних рекомендацій щодо управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу промислових підприємств. Серед основних наукових результатів, які характеризують новизну дослідження, слід відзначити автором:

удосконалено:

- сутність економічної категорії «інтелектуальний потенціал», шляхом надання авторського визначення, яке виокремлює та узагальнює найбільш спільні та відмінні риси для цього терміну, що дозволяє зрозуміти більш точну характеристику економічної категорії (розділ 1, п.1.1, с.17-19, с.22-23, с.32);

- систему показників та методів оцінювання інтелектуального потенціалу, яка дозволяє ранжувати та визначати вагові коефіцієнти груп показників впливу на ефективність інтелектуального потенціалу та окремих показників в складі кожної групи окремо для кожного стану інтелектуального потенціалу з урахуванням особливостей кожного з них (розділ 2, п.2.3, с.107-109 (табл.2.17), с.110 (табл.2.18), с.112 (табл.2.19), с.116 (табл.2.20), с.117-118 (табл.2.21);

набуло подальшого розвитку:

- методичний підхід до оцінювання рівня інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств, який дозволяє систематизувати методи оцінювання інтелектуального потенціалу, що надає можливість оцінити рівень інтелектуального потенціалу як за його окремими складовими, так і за комплексом в цілому (розділ 3, п.3.1, с.131 (рис.3.1), с.132 (рис.3.2), с.135 (табл.3.2);

- концептуальний підхід до управління інтелектуальним потенціалом машинобудівного підприємства, який враховує процеси управління формуванням та використанням інтелектуального потенціалу, що надає

можливості більш ефективно управляти інтелектуальним потенціалом підприємства та приймати своєчасні та ефективні управлінські рішення (розділ 3, п.3.2, с.154-155, с.156 (формула 3.7), с.158 (рис.3.9);

- методичні положення щодо інтегральної оцінки інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств, відмінною рисою яких є формування індивідуальної системи показників на основі застосування лінійного масштабування та відбору найвпливовіших з них, шляхом зваженої середньоарифметичної кількісних індексів, з подальшою їх трансформацією в інтегральний показник оцінки інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств (розділ 3, п.3.3, с. 161-165, с.166 (формула 3.10), с.170 (рис.3.13);

- методичний підхід до комплексної оцінки рівня інтелектуального потенціалу підприємств машинобудівної галузі, який передбачає рекомендації щодо підвищення рівня інтелектуального потенціалу, шляхом визначення та класифікації показників рівня інтелектуального потенціалу, розрахунку якісних та кількісних показників впливу, порівняння рівня інтелектуального потенціалу досліджуваного підприємства стосовно конкурентів, що дозволяє підприємствам більш ефективно управляти інтелектуальним потенціалом та розробляти заходи щодо його підвищення (розділ 3, п.3.2, с.150 (рис.3.8), та п.3.3, с.173, с.174 (рис. 3.15), с.182).

Отже, основні наукові положення, результати і висновки дисертаційної роботи Марчук Л.С. мають істотну новизну, достатньо обґрунтовані, їх достовірність доведена автором.

Наукове значення та практична цінність одержаних результатів дослідження

Науково-практична значущість розробок Марчук Л.С. полягає у тому, що вони формують значний внесок у розвиток управління процесами формування та використання інтелектуального потенціалу машинобудівних

підприємств та є основою для подальшого удосконалення методичних положень з даної проблематики.

Практична цінність проведеного здобувачем дослідження полягає у розроблених теоретико-методичних положеннях та практичних рекомендаціях, котрі можуть бути використані в управлінській діяльності машинобудівних підприємств, що дозволить підвищити ефективність управління процесами формування та оцінювання їх інтелектуального потенціалу.

Основні результати дисертації впроваджено в практичну діяльність промислових підприємств: ТОВ «СКБ «Укрелектромаш» (акт впровадження від 18.10.2019), АТ «Електромашина» (акт впровадження від 17.09.2019), ДП «Харківський інститут землеустрою» (акт впровадження від 06.05.2019), ТОВ «ЕВЕРЕСТ КОМПАНІ» (довідка №132 від 12.09.2019), ПП «ВІТАР ГРУП» (довідка №44 від 14.02.2019), ТОВ «Ювента інжиніринг» (акт впровадження від 23.05.2019), ЗАТ «НТМЕЦ «Екосистема» (довідка №45/37 від 12.02.2020), ТОВ «Пригородна нерухомість» (акт впровадження від 24.03.2020), ТОВ «АМБ Технолоджи» (акт впровадження від 02.02.2021), та у навчальний процес Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» (акт впровадження від 17.09.2021).

Повнота викладення результатів досліджень в опублікованих працях

Основні наукові результати дисертаційних досліджень опубліковано в 34 наукових публікаціях, з них 7 статей у наукових фахових виданнях України з економіки, в тому числі 1 - у виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу, 26 у матеріалах науково-практичних конференцій.

Участь здобувача у роботах, що опубліковані у співавторстві, зазначена у дисертаційній праці. Опубліковані матеріали повністю відображають зміст

дисертації та відповідають вимогам пункту 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, Затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167.

Оцінка змісту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Марчук Л.С. складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, наведено наукову новизну та сформовано практичне значення одержаних результатів.

В першому розділі здійснено дослідження та аналіз близьких за економічною сутністю, але не тотожних економічних категорій, як: інтелектуальний капітал, інтелектуальні ресурси, інтелектуальний потенціал, трудовий та економічний потенціал. Проведено детальний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку інтелектуального потенціалу машинобудівної галузі України. Виділено причини, що перешкоджають вітчизняним підприємствам здійснювати інтелектуальну діяльність. Проведено дослідження та порівняльний аналіз існуючих методів оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств. Визначено переваги та недоліки існуючих методів. В результаті дослідження запропоновано використання відповідних методів оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств, що обумовлено їх особливостями, відмінністю критеріїв та показників.

У другому розділі проведено дослідження методів формування інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств та наведено їх порівняльну характеристику. Досліджено та проаналізовано світові та вітчизняні тенденції розвитку інтелектуального потенціалу машинобудівної галузі. Проведено дослідження українського ринку промислових насосів. Сформовано систему показників впливу інтелектуального потенціалу машинобудівної галузі, з використанням експертно-аналітичних методів

розроблено методичні положення по їх ранжуванню та визначенню вагових коефіцієнтів груп показників ефективності та окремих показників в складі кожної з груп окремо із урахуванням їхньої специфіки. Розроблено методичні рекомендації стосовно організації системи управління формуванням та розвитком інтелектуального потенціалу машинобудівного підприємства.

У третьому розділі проведено дослідження стосовно розвитку методів оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств та ефективності його використання. Визначено специфіку управління знаннями персоналу, спрямовану на безперервну освіту, що призведе до підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу промислового підприємства. Створено ефективну модель комплексної оцінки інтелектуального потенціалу машинобудівного підприємства, удосконалено теоретико-методичний підхід щодо визначення рівня інтелектуального потенціалу промислового підприємства, що на відміну від існуючих, ґрунтується на оптимальних значеннях його коефіцієнтів і не потребує бази порівняння, при цьому запобігає штучному завищенню рівня потенціалу та неправильному визначенню стратегічних напрямів розвитку інтелектуального потенціалу та неефективному вкладенню коштів в його підвищення. На прикладі насособудування, замінивши старе обладнання новим за рахунок впровадження інтелектуального потенціалу у вигляді висококваліфікованих фахівців з ремонту та обслуговування насосного обладнання вдалося досягти значної економії електроспоживання. Розраховано систему якісних та кількісних показників інтелектуального потенціалу, що має логічну та чітку структуру. Проведено комплексне оцінювання як окремих складових інтелектуального потенціалу, так і визначено інтелектуальний рівень підприємства в цілому. На основі удосконаленого декомпозиційно-агрегатного методу здійснено оцінку рівня інтелектуального потенціалу конкуруючих машинобудівних підприємств Харківського промислового регіону.

Висновки до розділів за результатами роботи сформульовані чітко та відповідають змісту роботи, містять основні результати дисертаційного дослідження.

Список використаних джерел із 171 найменування досить повний та включає вітчизняні та зарубіжні публікації.

Анотація відображає основний зміст дисертації та достатньо повно розкриває наукові результати та практичну цінність роботи.

В цілому робота є завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують наукову задачу щодо управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу на підприємствах машинобудівної галузі.

Академічна доброчесність

Порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) в дисертації та наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційного дослідження Марчук Л.С. не виявлено.

Дискусійні питання та зауваження до дисертаційної роботи

Загалом дисертаційне дослідження здобувача здійснено на високому науковому рівні та заслуговує на позитивну оцінку. Проте, деякі його положення мають дискусійний характер, тому автору необхідно зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

1. В Розділі 1 п.1.1 при огляді наукової думки та дослідженні понятійно-категоріального апарату, зокрема, терміну «інтелектуальний потенціал», слабо проаналізований внесок вчених з розвинутих країн світу (США, Японії, європейських країн, тощо).

2. У Розділі 2 п.2.2 дуже детально проведено дослідження ринкової складової інтелектуального потенціалу на підприємствах-виробниках промислових насосів (історія та хронологія виробництва), втім було б доцільно дослідити кваліфікаційний рівень персоналу, наприклад, на тих підприємствах, що застосовують застаріле обладнання та тих, що виготовляють нове наукомістке та високотехнологічне.

3. В підпункті 3.1 (рис.3.2, с. 132) наведено удосконалений метод оцінювання рівня інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств, який відрізняється певною науковою новизною, однак не достатньо обґрунтованою є межа застосування запропонованого методу, наприклад, тільки для машинобудівних підприємств чи взагалі для всіх?

4. В параграфі 3.1 при обґрунтуванні економічних ефектів від зміни рівня енергоспоживання досліджуваних насосів промислових підприємств доречним було б навести максимальну похибку розрахунків, що надало б більш повне розуміння адекватності прогнозованих даних.

5. В Розділі 3 п.3.2 на с. 158 на рисунку 3.9 («Логіко-структурна схема процесу управління інтелектуальним потенціалом промислового підприємства») достатньо повно відображені ключові об'єкти управління інтелектуального потенціалу, проте, вважаю, що необхідно було б додати такий фактор, як рівень захисту інтелектуальної власності, який в значній мірі обумовлює та визначає рішення підприємств-правовласників про вихід на закордонні ринки і передачу технологій в інші країни.

Висловлені зауваження та побажання не зменшують значення та високого рівню виконання дисертаційної праці, її теоретичної цінності та практичної значущості.

Оформлення дисертаційної роботи

Оформлення дисертації за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційної роботи

Отримані результати дисертаційного дослідження щодо управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств мають не тільки теоретичне значення, але можуть бути також використаними в практичній діяльності машинобудівних підприємств, а також у навчальному процесі закладів вищої освіти.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Марчук Лесі Сергіївни «Управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, виконаною на високому науково-теоретичному рівні, присвяченою розв'язанню актуального науково-практичного завдання (розроблення теоретичних положень, методичних підходів та практичних рекомендацій). Дисертаційна робота є самостійною працею та виконана на актуальну та досить важливу тему.

За своїм змістом робота відповідає спеціальності 051 – Економіка. Отримані результати та висновки мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, вносять вагомий внесок у теорію та практику управління інтелектуальним потенціалом на машинобудівних підприємствах.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає обраній темі, забезпечує досягнення поставленої мети і завдань дослідження.

Опубліковані роботи відображають основні положення дисертації. Основні результати дослідження апробовано на достатній кількості науково-практичних конференцій різного рівня, котрі проводилися у різних регіонах України та інших країнах світу.

У дисертаційній роботі автором отримано нові науково-обґрунтовані результати, котрі містять практичну значимість. Впровадження результатів

дисертаційного дослідження підтверджено документально, про це свідчать акти впровадження та довідки, що наведені в додатках до дисертації.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 10, 11, 12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167, та положень Вимог до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40.

Вважаю, що автор дисертації «Управління процесами формування та оцінювання інтелектуального потенціалу машинобудівних підприємств» Марчук Леся Сергіївна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»

Тетяна ГУСАКОВСЬКА

підпис *Тетяна Гусаківська*
ЗАВІРЯЮ

Начальник відділу кадрів ПУЕТ

Тетяна Гусаківська
І. Новиченко